

REPATRIACIÓ DE LA *DIVISIÓN AZUL*. 3 DE NOVEMBRE DE 1943.

-FRANQUISME I FEIXISME-

Banquet en honor de la *División Azul*. [1943 –1944]

Autor: Brangulí

[ANC1-42-N-9402](#)

Descripció

La imatge correspon a una fotografia química en blanc-i-negre presa al Palau de Projeccions de Barcelona, durant la celebració d'un banquet en honor als soldats que havien servit a les files de la *División Azul*, en el marc de la Segona Guerra Mundial.

Interès del document

El document ens permet identificar les aliances polítiques preferents del règim franquista després de la fi de la Guerra Civil espanyola. La simbologia present a la fotografia mostra molts dels elements utilitzats pel sistema de propaganda franquista i

il·lustra quines eren la naturalesa, les inclinacions i simpaties político-ideològiques del règim del general Franco durant els primers anys de la dictadura. Així mateix, en aquesta imatge també hi podem identificar personalitats polítiques de l'època importants, com l'alcalde de Barcelona, Miquel Mateu i Pla, i el governador civil de Barcelona, Antonio Francisco de Correa i Véglison; respectivament, 10è i 11è comensal començant per l'esquerra. Ambdós personatges s'identificaven ideològicament amb el feixisme, cosa que ratifica el caràcter i orientació política del propi règim que els havia concedit els càrrecs, una evidència que el general Franco i els seus col·laboradors intentarien camuflar després de la Segona Guerra Mundial, una vegada vençut feixisme a Europa.

Context

L'1 d'abril de 1939 va acabar la Guerra Civil espanyola, fet que va comportar la instauració d'un règim dictatorial dirigit amb mà de ferro pel general Franco que havia aconseguit aglutinar tota l'oposició antirepublicana i antirevolucionària en un partit únic, *Falange Española Tradicionalista y de las JONS* que va prendre com a principal base institucional l'organització política de la *Falange Española y de las JONS* (un antic partit de clara inspiració feixista, els membres del qual s'havien unit als rebels i a Franco des de l'inici de la Guerra Civil), de la qual va prendre també la simbologia i en va incorporar molts dels seus principals membres.

Controlat pel mateix Franco, aquest partit incloïa des dels sectors més filofeixistes fins a sectors i moviments que no necessàriament simpatitzaven amb aquesta corrent ideològica. Aquest és l'exemple dels carlins, antirevolucionaris catòlics enquadrats al partit *Comunión Tradicionalista*, la rellevància dels quals els va permetre influir políticament i, fins i tot, deixar empremta al mateix nom del partit únic del règim.

La naturalesa i caràcter del nou règim implantat denotava una marcada influència dels valors i mentalitat pròpia dels règims feixistes com la revalorització del passat imperial d'Espanya, la promoció i enaltiment d'un nacionalisme espanyolista exacerbada i l'exalçament de la figura del seu líder indiscutible, el general Francisco Franco.

Aquesta proximitat ideològica va facilitar l'ajut que, ja des dels inicis de la Guerra Civil espanyola, va rebre Franco, tant de la Itàlia de Benito Mussolini com de l'Alemanya d'Adolf Hitler, de manera que el règim franquista havia contret un deute molt gran amb els seus antics aliats que, començada la Segona Guerra Mundial, li exigien el pagament de l'ajuda dispensada.

En aquest context, el general Franco i Adolf Hitler es van entrevistar el 23 d'octubre de 1940 a la ciutat d'Hendaia (Pirineus Atlàntics, França), per tal de negociar la possible intervenció de l'Espanya franquista en la Segona Guerra Mundial. Aquesta reunió es va celebrar després que Hitler hagués aconseguit derrotar i ocupar França i en uns moments en què projectava la seva mirada sobre la Gran Bretanya, que encara resistia.

La delicada situació social i econòmica de l'Espanya de la postguerra, així com les exigències territorials, polítiques i militars que Franco li plantejava a Hitler a canvi del seu suport, van impossibilitar que arribessin a un acord per què Espanya entrés a la guerra i es va declarar *no bel·ligerant* -un terme no equivalent a *neutral*- evidenciant així el posicionament polític clarament favorable a les potències de l'Eix.

Quan Hitler va iniciar la invasió de Rússia, al juny de 1941, les pressions d'Alemanya per què Espanya declarés la Guerra a Rússia van tenir ressó entre molts elements feixistes espanyols. Franco va idear com una sortida a aquestes pressions la creació d'un cos de voluntaris espanyols que s'adheririen a les tropes alemanyes durant la campanya militar que Adolf Hitler acabava d'emprendre contra la URSS: La *División Azul*

Aquest cos es va constituir com una unitat militar integrada principalment, almenys al principi, per militants filofeixistes, falangistes i anticomunistes. D'aquí que el règim presentés posteriorment el paper de la *División Azul* com una iniciativa encapçalada per simples voluntaris i promocionada únicament amb la finalitat de combatre el comunisme i la revolució, que s'identificaven amb la Unió Soviètica.

D'aquesta manera, l'Espanya franquista va participar de forma extraoficial en la guerra a favor de les potències de l'Eix. Aquesta maniobra, que també va anar acompanyada de l'impuls d'una política econòmica i social clarament inspirada en els règims feixistes d'Alemanya i Itàlia, a més d'obeir, en part, als propis interessos de Franco i a les conviccions ideològiques de sectors importants del règim, també derivava de la necessitat del propi règim d'intentar buscar suport econòmic i financer per refer una país que es trobava pràcticament en ruïnes, i de la necessitat de consolidar una aliança política amb aquells gràcies als quals s'havia aconseguit la victòria en la Guerra Civil.

La *División Azul* va estar oficialment operativa fins el 3 de novembre de 1943, dia en què el règim franquista va ordenar la seva repatriació davant del canvi de rumb que estava prenent la Segona Guerra Mundial en favor dels Aliats. A partir d'aquells moments, el general Franco va anar distanciant-se progressivament de les potències de l'Eix. El final de la *División Azul* va ser un pas en aquesta direcció, un pas que va anar acompanyat de la progressiva marginació dels sectors polítics del règim més fidels a la ortodòxia feixista i favorables a la causa d'Adolf Hitler, els quals Franco va decidir apartar del poder amb la finalitat que tant ell com el règim poguessin sobreviure després de la victòria dels Aliats.

El final de la *División Azul*, tanmateix, va donar lloc a la formació de la *Legión Azul*, una unitat militar molt més petita que el règim franquista va decidir mantenir en actiu per no trencar les relacions dràsticament amb l'Alemanya de Hitler, amb el qual encara es mantenien relacions diplomàtiques. Aquesta unitat, però, va tenir poca vida i una participació modestíssima, i va ser dissolta i repatriada a principis de 1944, quan la guerra mundial estava pràcticament decidida. D'aquesta manera, les poques tropes espanyoles que quedaven es van retirar oficialment de forma definitiva, si bé deixant

darrere seu un rastre de milers de soldats que van perdre la vida o bé van resultar ferits en una guerra lliurada en unes condicions infernals.

Qüestions:

- Observeu la bandera que penja verticalment a la part superior de la fotografia i:
 - Identifiqueu de quina bandera es tracta i quins sectors polítics representava.
 - Intenteu descobrir quin és l'origen d'aquesta bandera i, d'acord amb la informació de l'apartat *Context*, poseu-la en relació amb la mentalitat i valors que exalçava el règim franquista.
- Observeu els dos plafons que hi ha a banda i banda del tapís central de la fotografia i d'acord amb la informació de l'apartat *Context*:
 - Identifiqueu què representen
 - Fixeu-vos en la posició que ostenten en relació a la bandera. Reflexioneu i expliqueu molt breument si això obeeix simplement a un aspecte decoratiu o bé té altres significats.
 - Relacioneu-los amb la ideologia del règim i la creació de la *División Azul*.
- Observeu els homes que presideixen la taula i detecteu un aspecte que ens demostra que efectivament es tracta d'un banquet en honor a la *División Azul*.
- Busqueu informació sobre el nombre d'espanyols que van lluitar a la División Azul
- Realitzeu una cerca al [Boletín Oficial del Estado](#), posant *División Azul* com a criteri de cerca al camp "Títol". A partir dels resultats d'aquesta cerca, enumereu els avantatges que es concedien als antics combatents d'aquesta Divisió, des de 1941 fins a 1956.
- Redacteu un petit text explicant què va representar la División Azul per al règim.

Per continuar indagant:

Fonts arxivístiques

Documents textuals

Especialment interessants, són les sèries de correspondència dels fons 933-Antonio Correa Véglison i 953-Josep Vivó i Llupià, entre les quals les d'alguns corresponents que varen ser membres de la División Azul:

Correspondència. Lletres B. General. 1942. ANC1-933-T-12.

Correspondència. Lletres F. "Falange. Barcelona". 1942 - 1943. ANC1-933-T-30.

Correspondència. Lletres M. "General". 1942. ANC1-933-T-47.

Correspondència. Lletres T-Z. "General". 1942 - 1943. ANC1-933-T-52.

Correspondència. Lletres D. "División Azul". 1943 - 1944. ANC1-933-T-81.

Correspondència. Lletres F. "General". 1943. ANC1-933-T-85.

Correspondència. Lletres F. "Falange. Barcelona". 1942 - 1944. ANC1-933-T-86.

Correspondència. Lletres J. "Jefatura Superior de Policia". 1943 - 1944. ANC1-933-T-105.

Correspondència. Lletres PE. "General". 1943 - 1944. ANC1-933-T-125.

Correspondència. Lletres PU-QU. "General". 1943 - 1944. ANC1-933-T-130.

Correspondència. Lletres R. "General". 1942 - 1943. ANC1-933-T-136.

Correspondència. Lletres SA. "General". 1942 - 1944. ANC1-933-T-138.

Correspondència. Lletres SE. "General". 1942 - 1944. ANC1-933-T-139.

Correspondència. Lletres F. "General". 1943 - 1944. ANC1-933-T-177.

Correspondència. Lletres P. "PU-Q". 1944. ANC1-933-T-215.

Correspondència. Lletres R. "RO". 1944. ANC1-933-T-228.

Correspondència. Lletres T. "Tasas". 1942 - 1944. ANC1-933-T-236.

Correspondència rebuda per José i Avelina Vivó i Llupià de Victorià Freixa i Marsal, capellà i tinent a la División Azul destinat al front rus. 30 de juny de 1942 - 1 de gener de 1943. ANC1-953-T-6.

Documents no textuais

Banquet en honor de la División Azul al Palau de Projeccions de Barcelona. [1943 – 1944]. Autor: Brangulí. ANC1-42-N-9403.

Reproducció d'una fotografia de les tombes de dos soldats espanyols de la División Azul. [novembre de 1941]. Autor: no identificat. ANC1-555-N-541.

Arribada del vaixell Semiramis de Rússia amb presoners espanyols de la "División Azul". 2 d'abril de 1954. Autor: Nicolás González Albiach. ANC1-451-N-2843.

Altres fonts

AGUSTÍ ROCA, Carme. Memòria i record de la División Azul: l'aventura anticomunista del règim franquista. *Avenç*, n. 269, maig 2002, p. 59-65.

AGUSTÍ ROCA, Carme. *Rússia és culpable! Memòria i record de la División Azul*. Lleida: Pagès, 2003

MORALES, Gustavo. *La División Azul: las fotografías de una historia*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2008.

MORENO JULIÀ, Xavier. *La División Azul: sangre española en Rusia*. Barcelona: Crítica, 2006.

NÚÑEZ SEIXAS, Xosé M. *Camarada invierno. Experiencia y memoria de la División Azul (1941-1945)*. Barcelona: Crítica, 2016.